

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора з наукової роботи _____
А.О. Костіков А.О. Костіков
(підпис) (ініціали та прізвище)
« _____ » _____ 201 _____ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ НЕСТАЦІОНАРНОГО ДЕФОРМУВАННЯ
АНІЗОТРОПНИХ КОНСТРУКЦІЙ

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань _____ **11 Математика та статистика** _____
(шифр і назва)

спеціальність _____ **113 Прикладна математика** _____
(шифр і назва)

2019/2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою ІПМаш НАН України
18 жовтня 2018 року, протокол № 10.

Розробник програми:
Пров. наук. співр., д-р техн. наук,
ст. наук. співр.

(підпис)

С.В. Угрімов
(ініціали та прізвище)

Робочу програму схвалено на засіданні відділу математичного моделювання та
оптимального проектування, протокол № 2 від 5 вересня 2018 р.

Завідувач відділу
математичного моделювання та
оптимального проектування,
чл.-кор. НАН України.

(підпис)

Ю.Г. Стоян
(ініціали та прізвище)

Програму погоджено науково-технічною проблемною радою «Математичне
моделювання. Механіка деформівного твердого тіла. Динаміка та міцність
машин»
Протокол №5 від 6 вересня 2018 року.

Голова НТПР
чл.-кор. НАН України

(підпис)

Ю.Г. Стоян
(ініціали та прізвище)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Моделювання процесів нестационарного деформування анізотропних конструкцій» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 113 Прикладна математика.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Мета навчальної дисципліни

Мета: забезпечити поглиблення та формування узагальнюючих теоретичних знань по механіці та динаміці анізотропних конструкцій, а також надбання практичних навичок по застосуванню методів математичного моделювання до розв'язання задач динаміки анізотропних гетерогенних конструкцій, які виникають при розгляді реальних елементів конструкцій у різних технологічних сферах.

1.2 Основні завдання вивчення дисципліни

Основним завданням вивчення дисципліни є оволодіння математичними методами механіки та динаміки анізотропних середовищ.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних компетентностей:

- 1) здатність використовувати в професійній діяльності базові знання механіки твердого деформованого тіла та анізотропної теорії пружності;
- 2) здатність математично формалізувати постановку завдання;
- 3) здатність обирати та застосовувати математичні методи механіки суцільних середовищ для розв'язання практичних задач дослідження, моделювання, аналізу;
- 4) здатність зрозуміти постановку завдання, сформульовану мовою певної предметної галузі, сформулювати математичну постановку задачі, спираючись на постановку мовою предметної галузі та обирати метод її розв'язання, що забезпечує потрібні точність і надійність результат;
- 5) здатність використовувати математичні методи та прийоми для аналітичного розв'язання задач, що описуються диференціальними рівняннями;
- 6) здатність використовувати математичні методи та спеціальні алгоритми для чисельного розв'язання задач динаміки стрижнів, пластин та тривимірних тіл.

1.3 Кількість кредитів – 3

1.4 Загальна кількість годин – 90

1.5 Характеристика навчальної дисципліни

Дисципліна за вибором	
Вид підсумкового контролю	залік
Рік підготовки	1-й
Семестр	1-й
Лекції	30 год.
Практичні, семінарські заняття	год.
Лабораторні заняття	год.
Самостійна робота	60 год.
Індивідуальні заняття	год.

1.6 Заплановані результати навчання

За результатами вивчення дисципліни аспірант повинен

знати:

- фізичну суть явищ, що відбуваються в елементах конструкцій під дією нестационарних навантажень;
- основні положення теорії пружності анізотропного тіла;
- основні типи симетрії анізотропного тіла;
- основні теоретичні положення інженерного розрахунку елементів конструкцій на міцність при дії динамічних і ударних навантажень;
- методи дослідження хвильових процесів у тілах;
- чисельні методи інженерних розрахунків на міцність типових деталей та вузлів техніки при дії динамічних і ударних навантажень.

уміти:

- перетворювати тензор жорсткості при повороті вісей координат;
- виконувати розрахунки найпростіших елементів конструкцій (стрижнів, пластин) на міцність при дії на них динамічних і ударних навантажень;
- аналізувати процес розповсюдження хвиль у тілах;
- використовувати чисельні методи та ЕОМ при виконанні розрахунків на міцність при дії динамічних навантажень.

Бути ознайомленими:

- з чисельними та аналітичними методами аналізу фізичних процесів та явищ, що виникають при дії нестационарних навантажень;
- з постановками задач про розповсюдження хвиль у анізотропних тілах;
- з методами експериментального дослідження напруженого і деформованого стану при нестационарних навантаженнях;
- з критеріями міцності композитних матеріалів.

Мати навички:

- застосування чисельних методів до розв'язання задач динаміки;
- застосування аналітичних методів до аналізу процесів нестационарного деформування анізотропних конструкцій.

Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні основи теорії пружності анізотропного тіла

Тема 1. Анізотропія. Узагальнений закон Гука.

Анізотропні матеріали. Композити, нанокомпозити, кристалічні матеріали. Рівняння рівноваги. Узагальнений закон Гука.

Тема 2. Пружна симетрія.

Тезор напружень і жорсткості. Основні типи симетрії. Ортотропія, трансверсальна ізотропія. Симетрія та пружність кристалів.

Тема 3. Перетворення пружних констант при повороті осей.

Перетворення коефіцієнтів деформації. Перетворення пружних констант при повороті осей. Поверхні та криві зміни пружних сталих із зміною напрямку.

Тема 4. Загальні рівняння теорії пружності.

Загальні рівняння теорії пружності та постановка основних задач. Рівняння рівноваги, рівняння Бельтрамі-Мітчела. Варіаційна постановка. Найпростіші випадки пружної рівноваги анізотропних тіл (розтяг стрижня під впливом власної ваги та осьової сили, зсув прямокутного паралелепіпеда, всебічне стиснення, згин балки моментами прикладеними на кінцях).

Тема 5. Композити, нанокомпозити, кристалічні матеріали.

Армування композитних матеріалів. Матриця та волокно. Скловолокно, вуглеволокно. Наноармування. Визначення пружних сталих для композитів та нанокомпозитів. Міцність.

Розділ 2. Нестаціонарне деформування анізотропних елементів конструкцій

Тема 1. Нестаціонарне навантаження.

Принцип Даламбера. Фізичні процеси та явища, що виникають при дії на тверді тіла нестаціонарних навантажень. Механічні коливання. Коливання систем з однією степеню свободи. Вплив внутрішнього тертя. Резонанс. Динамічні напруження.

Тема 2. Основні математичні методи розв'язання задач динаміки.

Інтегрування диференціальних рівнянь. Метод операційного обчислення, метод скінчених різниць, метод скінчених елементів.

Тема 3. Експериментальні методи дослідження процесів нестаціонарного деформування конструкцій

Метод динамічного широкосмугового тензометрування. Дослідження механічних властивостей матеріалів при високошвидкісному деформуванні. Голографічний метод.

Тема 4. Нестаціонарне деформування стрижня.

Рівняння повздовжніх коливань стрижня. Класичне рівняння. Модель Релея. Розрахунок стрижня при імпульсному навантаженні.

Тема 5. Класичні та некласичні моделі рівнянь теорії анізотропних оболонок.

Математичні моделі тонкостінних пластин та оболонок. Розрахунок коливань ортотропної пластини при імпульсному навантаженні.

Розділ 3. Ударне навантаження анізотропних конструкцій та розповсюдження хвиль

Тема 1. Основні положення теорії механічного удару.

Ударні сили та імпульс. Гіпотеза Ньютона. Поздовжній удар пружних стрижнів. Модель Герца, модель Штаермана, модель Тана (T. M. Tan) і Сана (C. T. Sun).

Тема 2. Поздовжній удар по анізотропним стрижням.

Постановка та розв'язок задачі про відгук стрижня на поздовжній удар твердим тілом.

Тема 3. Поперечний удар по пластинам.

Постановка та розв'язок задачі про відгук ортотропної пластини при поперечному ударі твердим тілом

Тема 4. Хвильові процеси у анізотропних тілах.

Процеси розповсюдження хвиль у тілах. Рівняння Кристофеля. Відбиття хвиль.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практ.	лаб.	сем. інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Теоретичні основи теорії пружності анізотропного тіла						
Тема 1. Анізотропія. Узагальнений закон Гука	5	2				3
Тема 2. Пружна симетрія.	5	2				3
Тема 3. Перетворення пружних констант при повороті осей	5	2				3
Тема 4. Загальні рівняння теорії пружності	7	2				5
Тема 5. Композити, нанокompозити, кристалічні матеріали	6	2				4
Разом за розділом 1	28	10				18
Розділ 2. Нестационарне деформування анізотропних елементів конструкцій						
Тема 1. Нестационарне навантаження. Коливання	6	2				4
Тема 2. Основні математичні методи розв'язання задач динаміки	6	2				4
Тема 3. Експериментальні методи дослідження процесів нестационарного деформування конструкцій	6	2				4
Тема 4. Нестационарне деформування анізотропного стрижня	5	2				3
Тема 5. Класичні та неklasичні моделі рівнянь теорії анізотропних оболонок	8	3				5
Разом за розділом 2	31	11				20
Розділ 3. Ударне навантаження анізотропних конструкцій та хвильові процеси						
Тема 1. Основні положення теорії механічного удару	7	3				4
Тема 2. Поздовжній удар по анізотропним стрижням.	8	2				6
Тема 3. Поперечний удар по пластинам.	8	2				6
Тема 4. Хвильові процеси у анізотропних тілах.	8	2				6
Разом за розділом 2	31	9				22
Усього	90	30				60

4. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва видів самостійної роботи	Кількість годин
1	Композити, нанокompозити та кристалічні матеріали в сучасній техніці	3
2	Симетрія кристалів. Гратки кристалів	3
3	Поверхні та криві зміни пружних сталей із зміною напрямку	3
4	Зсув прямокутного паралелепіпеда, всебічне стискання, згин балки моментами прикладеними на кінцях згин балки моментами прикладеними на кінцях	5
5	Методи визначення пружних сталей для композитів та нанокompозитів	4
6	Коливання систем з однією степеню свободи,. Вплив внутрішнього тертя. Резонанс.	4
7	Метод скінченних елементів для задач динаміки. Скінченноелементні комплекси для розв'язання задач динаміки механічних систем	4
8	Голографічні методи	4
9	Модель Релея.	3
10	Математичні моделі для оболонок. Розрахунок коливань ортотропної пластини при імпульсному навантаженні.	5
11	Модель Штаермана. Модель Т. М. Тан і С. Т. Sun.	4
12	Розрахунок відгуку стрижня при повздовжньому ударі твердим тілом.	6
13	Розрахунок задачі про відгук ортотропної пластини при поперечному ударі твердим тілом	6
14	Відбиття хвиль. Побудова поверхонь хвиль для кристалів	6
Разом		60

5. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль теоретичних знань реалізується методом усного опитування. На заняттях оцінюється здатність здобувача вищої освіти приймати участь у науковій дискусії.

Контроль складової робочої програми, яка освоюється під час самостійної роботи студента, проводиться під час подання лекційного матеріалу шляхом проведення дискусії. Форма організації самостійної роботи – за робочим планом за випереджальною формою навчання.

Результати поточного контролю враховуються для виставлення оцінки з дисципліни. Форма підсумкового контролю – залік.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ

Розподіл балів для оцінювання успішності

Поточний контроль, самостійна робота та індивідуальне завдання														Разом	Залік	Сума
Розділ 1					Розділ 2					Розділ 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4			
5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	7	7	7	7	80	20	100

Шкала оцінювання знань та умінь

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка
50 ... 100	зараховано
0 ... 49	незараховано

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Назви підручників, навчальних посібників

Базова література

№ п/п	Назви підручників
1	<i>Лехницький С. Г.</i> Теория упругости анизотропного тела / С.Г. Лехницький. М.: Наука, 1977. – 416 с.
2	<i>Работнов Ю. Н.</i> Механика деформируемого твердого тела / Ю. Н. Работнов. М.: Наука, 1979. – 744 с.
3	<i>Новацкий В.</i> Теория упругости / В. Новацкий. М. Мир, 1975. – 372 с.
4	<i>Федоров Ф. И.</i> Теория упругих волн в кристаллах / Ф.И. Федоров. М.: Наука, 1965
5	<i>Пановко Я.Г.</i> Введение в теорию механических колебаний: учебное пособие для вузов / Я.Г. Пановко. М.: Наука, 1991. – 256 с.
6	<i>Победря Б. Е.</i> Механика композиционных материалов / Б. Е. Победря. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984.

Допоміжна література

№ п/п	Назви навчальних посібників
1	<i>Григорьева Н.А.</i> Курс лекций по динамике. Часть 1 [Текст]: учебное пособие / Н.А. Григорьева, О.И. Данейко, О.Н. Попов; под ред. профессора Т.А. Ковалевской. Томск. Изд-во Том. гос. архит.- строит. ун-та, 2006. – 121 с.
2	<i>Гагауз П.М.</i> Проектирование и конструирование изделий из композиционных материалов. Теория и практика: учебник /П.М. Гагауз, Ф.М. Гагауз, Я.С. Карпов, С.П. Кривенда; под общ. ред. Я.С. Карпова. Х.: Нац. аэрокосм. ун-т им. Н.Е. Жуковского «ХАИ», 2015. – 672 с.

3	<i>Филиппов А.П.</i> Колебания деформируемых систем / <i>А.П. Филиппов.</i> М.: Машиностроение, 1970–736 с..
4	<i>Мартыненко В.С.</i> Операционное исчисление./ <i>В.С. Мартыненко.</i> К.:Выща школа, 1990. – 359 с.
5	<i>Самарский А.А.</i> Введение в теорию разностных схем / <i>А.А. Самарский.</i> М.: Наука,1971. – 552 с.
6	<i>Джонсон К.</i> Механика контактного взаимодействия / <i>К. Джонсон.</i> М.: Мир, 1989. – 512 с.
7	<i>Тимошенко С. П.</i> Колебания в инженерном деле / <i>С. П. Тимошенко.</i> М.: Наука, 1967. – 444 с.
8	<i>Шутиков А.Н.</i> Нестационарные колебания многослойных пластин и оболочек и их оптимизация / <i>А.Н. Шутиков, Я.П. Бузько, Н.В. Сметанкина, С.В. Угримов.</i> Харьков: ХНЭУ, 2004. – 252 с.
9	<i>Дьелесан Э.</i> Упругие волны в твердых телах. Применение для обработки сигналов / <i>Э. Дьелесан, Д. Руайе.</i> М.: Наука, 1982. – 424 с
10	<i>Штаерман И. Я.</i> Контактные задачи теории упругости / <i>И. Я. Штаерман.</i> М.: Гостехиздат, 1949. – 272.
11	<i>Кильчевский Н.А.</i> Теория соударения твердых тел. Киев: Наукова думка, 1969. – 246 с.
12	<i>Гольдсмит В.</i> Удар. Теория и физические свойства соударяемых тел / <i>В. Гольдсмит.</i> М.: Госстройиздат, 1965. – 447 с.
13	Динамика удара / <i>Дж. А. Зукас, Т. Николас, Х. В. Свифт, Л. Б. Грещук, Д. Р. Курран.</i> М.: Мир, 1985. – 296 с.
14	<i>Филиппов А. П.</i> Деформирование элементов конструкций под действием ударных и импульсных нагрузок / <i>А. П. Филиппов, С. С. Кохманюк, Е. Г. Янютин.</i> К.: Наук. думка, 1978. – 183 с.
15	<i>Васидзу К.</i> Вариационные методы в теории упругости и пластичности. М.: «Мир», 1987– 542 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Чекалкин А.А., Котов А.Г. Лекции по динамике и устойчивости композитных конструкций. Пермь: Пермский гос. техн. ун-т, 2004. – 75с. Режим доступа: <http://kafedra-mkmk.ru/wp-content/uploads/2017/01/A-A-Чекалкин-А-Г-Котов-ЛЕКЦИИ-ПО-ДИНАМИКЕ-И-УСТОЙЧИВОСТИ-КОМПОЗИТНЫХ-КОНСТРУКЦИЙ.pdf>
2. Аннин Б. Д., Остросаблин Н. И. Анизотропия упругих свойств материалов // Прикладная механика и техническая физика. 2008. Т. 49, N-6. Режим доступа: www.sibran.ru/upload/iblock/1bd/1bd6fe91f391725a53bb7745b7529af8.pdf